

Előszó – Ion Mureșan versfordításához

kívül-belül

ION MUREȘAN (1955) Kolozsvár

„Egy beteg világban a költő társadalmi ellentestként jelenik meg, hogy semlegesítse a rosszat” – ismétli gyakran a kolozsvári román költő, Ion Mureșan (1955–), aki az utóbbi négy évtizedben megjelent három verseskötetével a kortárs román irodalom legjelentősebb lírikusa. Mureșan, akárcsak Mallarmé, a tiszta alkotás elkötelezettje. A szavak közé dobta a gyeplőt, és csak nagy ritkán suhint közénk egy-egy zseniális költői víziót. Mindannyian tudják, mi a dolguk. Talán ő az utolsó európai neoromantikus költő.

Ion Mureșan költővel 1992-ben találkoztam először, amikor a Magyar Írószövetség meghívására Budapesten járt, együtt három „nyolcvanas írónemzedékbeli” társával, Gabriel Chifuval, Ion Simuțcal és Dumitru Chioaruval. A velük készült és a sajtóban megjelent beszélgetésből (*Egy nemzedék anatómiája*) kiderült, hogy nemzedékük az akkori politikai hatalom elleni tiltakozásban kovácsolódott össze, írásaik nyelvezete keményebb és rámenősebb, mint az előző nemzedéké. Azóta is figyelemmel kísérem írói pályafutásukat, hiszen a „nyolcvanas nemzedék” kiterjedt posztmodern irodalmi mozgalommá nőtte ki magát. Mind közül (Mircea Cărtărescuval párhuzamosan) Ion Mureșan (aki az erdélyi Borsajfaluban született 1955-ben) költészete váltotta ki a legnagyobb visszhangot, amely méreteiben jóval meghaladja az életművet. Eddig mindössze három vékony verseskötete (*Téli verseskönyv – Cartea de iarnă*, 1981; *Vers, a felfoghatatlan – Poemul care nu poate fi înțeles*, 1993; *Alkohol-könyv – cartea Alcool*, 2010) és négy rövidebb, publicisztikai írásait tartalmazó kötet látott napvilágot. Ennek ellenére a kortárs román líra egyik legeredetibb alkotójának tekintik otthon és külföldön.

A „nyolcvanas posztmodernnek” ironikusan kezelik a hagyományt, műveikben eltűnnek a műfaji határok, és létrejön „vendégszövegek” és a saját versek közötti párbeszéd. Műveikben a szép és rút nem ellentétes fogalmak, hanem kiegészítik egymást. Umberto Eco szerint „a szép-fogalom csupán bizonyos keretek között értelmezhető, viszont a rút végtelen, s ezzel bonyolultabb, változatosabb és szórakoztatóbb...” (Il messagero, 2007). Maga Eco is jobban vonzódott a szörnyekhez, akárcsak Mureșan, hiszen költői énje a „félelem fészke”, amelyből lidércnyomasos lírai univerzum kel életre. A kritika szerint Mureșan a „kiátkozott költők követője”, „vizionárius”, „neoexpresszionista”, „oneirista”, „szürrealista”, „avantgárd”, csakhogy egyik sem, hiszen ezekből pusztán csippent egy keveset, mint a fűszerekből, hogy létrehozzon egy rendhagyóan egységes lírai polifonikus világot. Ebben az értelemben Mureșan valamelyest Apollinaire (*Szeszek*) vagy T. S. Eliot költői univerzumát juttatja eszünkbe. De ennél továbbmegy, minthogy a „kocsma” a teljes életmű kulcsmetaforája lesz, egy sajátos költészeti „hely-rajz”, toposz-gráfia, ahová gyónni mennek az emberek: „A kocsmában menedékhely, pogány oltár, ahol az őszinte vallomás valódi meghitt léghőzart terem” – vallja a költő. Ha *Az esőversben* még maga az esemény zajlik („Elmém romjain trónolok és vodkát iszom”), rá következik a *Nevelő szándékú versben* a másnapos, elviselhetetlen fejfájós állapot („zöld hegyek fölött az égbolton araszol egy hatalmas máj”), majd az önszaggató büntudat („folytonosan inni is kökemény ostobaság”). A *Könyörgésben* annyira mély a kiszolgáltatott ember büntudata, hogy a vers akár a bizánci rítusú ortodox liturgia része is lehetne („Uram, tépd le rólam sötét húsát a bűnnek”). A *Tengerparti hangulat egy kis kocsmában* a kritika szerint is Mureșan egyik legsikerültebb verse. A *sirály, homokos víz, hullámmorajlás, dohos algaszag* a tenger vizuális és olfaktív kelléke a kocsmái jelenetnek: egy szakállas férfi a vele szemközt ülő fiatal feleséget szemmel magáévá teszi („hisz sajog mindkét mellbimbója / Mintha szoknyáját benzínlámpával égetné”), akit férje a másik asztalnál erotikus kézmozdulatokkal tapogat. Ezen kívül Mureșan tíz-tizenöt oldalas hatalmas költői kompozíciókat is alkot, hozzávetőleg negyven interjút adott a művészi hitvallásáról és a versről mint kegyelmi állapotról.

(Farkas Jenő)

Ion Mureşan költővel életemben nem találkoztam, és viszonylag kis esélyt adok annak, hogy valaha is találkozni fogok vele. Ennek ellenére úgy gondolom, mi régóta ismerősök vagyunk, hiszen mindketten ismerjük azt a világot, amelyet kevesen ismernek, lakjuk azt a belső univerzumot, amely keveseké és lakhatatlan, rühelljük azt a világot, joggal, amelyik rühell bennünket, nyilván ugyancsak joggal. Nem tudtam semmit sem róla, sem az életéről, amikor a fordításhoz Farkas Jenő intenciói alapján és segítségével hozzáfogtam. A verseire lapozva feltételeznem kellett, hogy megmártózott az izmusokban ő is, hogy azután némi undorral elforduljon azoktól – hiszen valamennyi szabály- és elvárásrendszer fölállításában találja meg a maga apologikus létformáját; és ő nem szereti, mert nem szeretheti, ha szabályok és elvárások keretei közé akarják szorítani a művészetét vagy a napi létformáit. A másik, amit csak sejtettem, de egy telefonban megerősítést nyert a feltételezésem, Ion Mureşan sem bízza az életét orvosokra és vitaminokra, a szellemi kalandok foglalata az erős, az önpusztításig veszélyes (vagy azon túl) élet kalandja. A kósza telefonban mondja nekem valaki erdélyi barát: hallom, hogy a legnagyobb román alkoholistát te fordítod. A legjobb kezekbe került az ember! Amiből én azt a következtetést kellett levonjam, hogy az illető engem tart a legnagyobb magyar alkoholista írónak. Nos, lehet. Ahogy az is elképzelhető, Mureşan is az a maga hazájában. De költőként, művészként nincs alkoholizmus és absztinencia, csak hitelesség van és érvénytelenség. A román költő kocsmametaforája nem feltétlenül kapcsolható valóságban létező kocsmákhoz, ahogy a valóság kocsmáiból sem lesz soha erős metafora, csak azok kezétől és kezében, akik arra fölkenetek, akik a kocsmák fölött röpködni tudnak, akár Chagall bizonytalan mosolyú hegedűsei. Ahogy a költészetében, úgy feltételezhetően az életében sem ismer ez a figura szabályokat, törvényeket a sajátjain kívül. Teheti, mert a szakma a kisujjában van, és a szabadságot nem szájjal, hanem egy feltehetően pusztulás felé elindított életen keresztül műveli. Öröm és felelősség a fordítása, és életem egyik nagy találkozásának az illúziójával ajándékoz meg – nem csak én szorongok, nem csak én érzem elveszettnek magamat, nem csak én küzdök meg nap mint nap a halállal, a pusztulással, nem csak én érzem lehetetlenségnek a szerelmet és élhetetlennek azt a valamit, amit a normális emberek társadalomnak, avagy tágabban „világunknak” neveztek el. Szeretem, ha valaki nemcsak tudja a szakmát, de a léte, azaz az élete, nem romantizáltan ki-mondva, a halála hozzá a fedezet. Barátom, testvérem, rokonom, ismerősöm ez a feltehetően nehéz életű ember. Ő ezt nem tudja, elég, ha én tudom. Lehet, ezért sem szorgalmazom a vele való találkozást. Mindent tudok róla, amit tudnom kell és lehet. És semmit sem akarok tudni ezen kívül, ami nem rám tartozik. Nagy költő, és mázsányi a lelke súlya. Egy emberből a másikkal ennyi éppen elég a sokhoz, a már-már elviselhetetlenhez!

(Zalán Tibor)

ION MUREŞAN

Szerelmes vers

*Hadd
térdeljek le eléd meztelen és
hadd
bújjak be a szoknyád alá és
szívjak el egy doboz cigarettát!
Bagózzak és elmondjam hangosan,
mintha a rádióban beszélnék,
hogy a tüdőmből kiáramló füst
körülfontja lábad és térded,
s ahogy fehér combod rozsdaszínre vált.
Mikor szoknyád beleremeg
mint egy óriás hangszóró,
szégyenkezel s azt hiszed, hogy egy egész ország
hallja, amit mondok a szoknyád alatt,
fogd meg a blúzod gombját*

és csavargasd mint a rádiógombot
 hogy lehalkítsd a hangom.
 Ó, hadd húzzam le a cipőt a jobb lábadról
 s mint hamutalat tömjem meg csikkel és hamuval.
 És csak neked meséljek hangosan a fűben remegő ujjaimról,
 s ahogy a füstköd mind sűrűbb és
 befedi bugyid rózsaszínű mennyezetét,
 lassanként a füst a panelok közt letről téged felemel.
 Ó, gyönyörű látvány:
 vörös harang két rozdsaszínű nyelvével emelkedik az égbe,
 egy vörös ejtőernyő két lábbal a közepén
 fölfelé tör, ahelyett hogy a földre szállna!
 Utolsó bagóm füstje kötélként fonódik a nyakamra,
 hogy meztelen lábad szárán lójak mint akasztott ember
 és emelkedjem én is
 hogy utolérjelek és mikor eléred a felhőket,
 kézen fogjalak és segítsék leszállni oda.
 Ó, gyönyörű látvány:
 egy hölgy vörös szoknyában, egyik lába meztéláb
 és egy meztelen férfi szótlanul, a felhők alatt
 kézen fogva sétál lassan, bizonytalanul
 óvatos léptekkel,
 akárcsak hegyi ösvényen ereszkednének alá.
 Szégyelled magad, mert egyszerre azt hiszed, hogy
 az egész ország hallja, amit mondok
 a szoknyád alatt.
 Fogd meg a blúzod gombját
 és csavargasd mint a rádiógombot
 hogy lehalkítsd a hangom.
 És emelkedj fel mint ejtőernyő egyik lábadra meztéláb.
 Hogy megragadjam utolsó bagóm füstfonalát
 rajta emelkedjek fel
 hozzád a felhőkbe
 hogy gálánsan kézen fogjalak és segítsék neked, hogy leszállj.
 Mintha hegyi ösvényen ereszkednének alá.

A Földmérő dala

Ovidiu Dărămușnak

Állj! Ki vagy? Mondd a jelszót!
 „Az élet dolgairól nagy íróasztaloknál döntenek” – mondtam
 a Klára szoknyája alól előpattant kopasz fejnek.
 (Ha egyáltalán szoknyának nevezhető egy macskafog-eső.)
 „Én vagyok a Szimuláns – tettem hozzá –, nincs közöm hozzád
 és más háborúban esem el,
 én azt mérem be, hogy az ember milyen közel van a csontjaihoz.”

Mint kukoricadaráló ment át rajtam – akkor – a gyermekkórus.
 „Róla az olvasókönyvben olvastam:
 ő a Földmérő, a Szimuláns,
 hamis jelszót ő mondott egyedül,
 ő tudja, hogy a hamis a valós.

*Ő a kis vászonzsák, amiben szívét küldték el nekünk.
Bemérni ezután többé semmit sem lehet,
ezután semmi sem tud minket kísértésbe vinni."*

*Ekkor Klára elkezdte csapdosni a térdét,
ütötte gyerekeit, szüleit,
és férfiakat egyiket a másikhoz,
és tudtam, a valós élet a cselekedetben rejlik, s hogy minden pillangó
bélyeg, mely törvényesíti látásunkat.*

*Térdre borulva, megcsókoltam a hivatalnok korlátlan hatalmú kezét,
a birodalmakat nemző szexust,
mely mint szírom hullott Klára térdére.
Vagy talán a telefont csókoltam meg,
mely csöngött, csöngött hosszan a combjai között.
És lefejtettem róla nehéz bársonyruháját a földre,
és elhantoltam a porba bojtról bojtra.*

*Hangja egyre halkabban hallatszott, ahogy a haja egyre csak nőtt
és kéken kivirágzott a szavak közötti légáramban:
„Állj! Ki vagy? Mondd a jelszót!”
A sötét szövegeten keresztül kiáltottam
mindkét combnak s a kullancsként rajtacsípett két angyalnak hogy:
„Ez legyen a törvény, költők és holtak számára: a kívül állók kiizzadják magukból
a bévül állókat,
és akárhányszor sokasodnak, egyre kevesebben lesznek!”*

A kockás hal

*A kockás hal beleúszik az álmomba
Alig fér el kockás fejemben
Bőrömmön sakktáblakocka-nyomok
Egy talp kockás pecsétnyomatai
Mintha egész éjjel rajtam sétált volna
Négyszögletű papucsban
Akár egy szögletes zsebóra
Sarkában aprószemű aranylánccal
Valahogy így néz ki a kockás hal
Testét kockás aranypikkelyek borítják
Apró kockás tehenek csordájában
bikának tűnik a többi hal között
Drágakővel kivert megcáfolhatatlan pötty
Zöld dombok között kockás partokon
A folyó vize szertefoszlik
Akárha kockás írka papírlapjai
Vízlapok közt a kockás hal
Markolatáig vízhusba szúrt kockás kés
Kockás szemében
Kockás csillagarmada ragyog
Kockás transzparens kockafoggal teli szám
Dicsőhimnusz zeng a kockás halról
Egy kockás város kockás állomásán*

Ahol a négyszögletű sapkás állomásfőnök
Egyfolytában vedel és szitkozódik
S hogy látja mint tolatnak
Tehervonatként torz pofájába
Számból a kockaszavak:
„Eredj már a kocka halaiddal
A négyszögletű bárba”!

Adj erőt, Uram, a síráshoz

Aztán üvegkoponyával a kezében kisangyal világítja meg a
szerelmi aktust
a gyerekek előtt, s így vézna és remegő fehér lábszáraik
egyszerre kiviláglanak a pléhlavor fölött, melyben a hús
mint hadsereg rendezi sorait s búskomor lobogókat lenget.

Ó, adj erőt, Uram, a síráshoz: többé nem virágzanak a tudományok,
a művészetek mindegyre elsorvadtanak!

A kisangyal megvilágítja a gyerekek előtt a könyvekben
tátongó vermeket
és azt mondja: „Veletek ilyen és ilyen terveim vannak.”
Így a patak hosszában csöndben elfoglalják helyüket a vízbe
helyezett kis székeken,
szemeiket törlik fekete zsebkendőikkel. Fönn, az egekben
kötélhágcsók süvítenek.

Ó, adj erőt, Uram, a síráshoz: többé nem virágzanak a tudományok,
a művészetek mindegyre elsorvadtanak!

(Zalán Tibor és Farkas Jenő fordításai)